

Weinig Nederlandse ontwerpers hebben zo veel *feeling* met de Zeitgeist als Marcel Wanders wanneer het om verrassing en het inschatten van de markt gaat. Tegelijkertijd strijden schaamtevolle en nostalgische gedachten regelmatig om voorrang bij de succesvolle ontwerper. Maar zijn aanstekelijk optimisme, vermogen tot het smeden van oorspronkelijke plannen en het rondom zich verzamelen van inspiratieve mensen weten aan zulke gedachten altijd een constructieve draai te geven. 'Als mensen niet hoeven te accepteren dat het leven aan regels is gebonden, kunnen we daadwerkelijk ons leven buiten de betreden paden vormgeven.'

tekst: annemiek van grondel

Opdrachtgever:
Holland Electro:
Wane Tv
Foto: Maarten
van Houten.

het dna van marcel wanders

'Vandaag de dag is er zoveel mogelijk, de industrie kan waanzinnige dingen maken. We halen er bij lange na niet uit wat erin zit'

Soepele, zilveren schoenen springen behendig tussen de planken en brokken puin door, gadeslagen door met sloophamers gewapende werklieden. Het lange lijf van Marcel Wanders koestert zich in de door opengebroken plafonds vallende zonnestrallen. Twee weken eerder heeft de verbouwing van het Westerhuis in Amsterdam een aanvang genomen. Het vijfduizend vierkante meters tellende voormalige ROC-gebouw in de Jordaan, gekocht door Marcel Wanders en Aedes Vastgoed, wordt omgetoverd tot wat een verzameling elkaar inspirerende creatieve bedrijftjes moet worden. Is het nu nog een chaotische bouwval, Wanders

ziet de kruisbestuiving al helemaal voor zich. In juli zal het klaar zijn, volgens de ontwerper een aanwinst voor de creatieve industrie van Amsterdam. Voorlopig zetelen tussen het stof en oorverdovend lawaai op de bovenste verdieping Wanders' werknemers. Ze werken zo goed en kwaad als het gaat door, er is geen tijd te verliezen. Zijn bedrijf heeft het drukker dan ooit, met het vervullen van opdrachten van bedrijven en particulieren van over de hele wereld. Wanders lijkt er nauwelijks onder te lijden, integendeel: de ontwerper, artdirector, stilist, (interieur)architect en algeheel inspirator leeft op. Welgemoed vertelt hij vanachter een cappuccino in een café bevolkt door kwetterende marktbezoekers dat het Westerhuis het eerste half jaar op de begane grond exposities van steeds wisselende galerieën zal tonen. En dat langzaam maar zeker een levendig geheel zal ontstaan van designbureaus, creatieve bedrijven en jonge ontwerpers en kunstenaars. Ook huist in het gebouw op de Westerstraat een galerie van zijn succesvolle merk Moooi, waarbij verschillende ontwerpers (zoals Ross Lovegrove, Richard Hutten, Studio Job, Maarten Baas, Joep van Lieshout en Jurgen Bey) zijn aangesloten. Meerdere Moooi-ontwerpen zijn inmiddels wijdverbreid nageemaakt. Zoals de *Random Light* van Bertjan Pot, de *Light Shade* van Jurgen Bey en de *Container Table* van hemzelf. Wanders kan zich opwinden als het gaat om het aantasten van de *ownership* van producten. 'Mijn hele ziel en zaligheid stop ik erin. Niet alleen de tijd van het ontwerpen en uitvoeren, maar ook alle aspecten van business en communicatie. Als iets dan eindelijk een succes is, springen anderen erop in.' Een rechtszaak over een van zijn lampen, *Big Shadow*, waarvan Loods 5 kopieën verkocht, won hij onlangs. 'Ik was blij dat Loods 5 niet

wilde settelen, zodat er publiciteit kwam', zegt hij daarover. 'Want uiteraard hadden we het recht aan onze kant. Je gelooft in een wereld waarin design en creativiteit een wezenlijk onderdeel van het bestaan is, of niet. Als je er niet in gelooft wil je er ook niet voor betalen. Maar je kunt niet verwachten dat er morgen gedichten geschreven worden, terwijl degene die ze schrijft niet in leven gehouden wordt.'

.....revanche

Paul van Ostaijens gedicht *Marc groet 's morgens de dingen* zou voor Wanders geschreven kunnen zijn. Als kind was de ontwerper geïnteresseerd in 'de dingen'. Creatief was hij sowieso, hij hield van tekenen. En als er iets te repareren viel, bijvoorbeeld een kapot apparaat uit de zaak van zijn vader - de grootste winkel in Boxtel met huishoudelijke artikelen, schrijfwaren en speelgoed -, dan was Marcel de man. 'Fietsen kon ik tot op de draad uit elkaar slopen en er geintjes mee uithalen: hoge zadels en sturen, achteruittrappers om draaien, remmen eruit... Paar touwtjes en hij deed 't weer. Als tiener kweekte ik uit stekjes en dacht erover land- en tuinbouwarchitectuur in Wageningen te gaan studeren.' Hij grijnst. 'Maar dat idee heb ik uiteindelijk verworpen toen ik zag dat iedereen daar van die lelijke groene laarzen droeg.'

Wanders maakte netjes zijn mavo en havo af en werd toegelaten tot de Academie voor Industriële Vormgeving in Eindhoven. 'Ik stapte er onderzoekend en experimenteel in', vertelt hij. 'Maar was misschien nog te veel een jonge hond. Philips-doesjes aan elkaar lijpende studenten, dat kon toch niet de bedoeling zijn!' Zijn sceptische, wat recalcitrante gedrag zorgde ervoor dat hij na een jaar van de Eindhovense academie werd gestuurd. Niet competent genoeg, vonden de verantwoordelijke docenten Blokland, Blaauw en Scheffer. Wanders zat even bij de pakken neer, om vervolgens met dubbele ijver revanche te nemen. Toelating tot de Arnhemse academie mislukte, dus bezocht hij de Stadsacademie voor Toegepaste Kunsten in Maastricht, afdeling Edelsmeden. 'Ik zat op de verkeerde opleiding, maar nam me voor ongeacht wat dan ook de beste ontwerper die ik kon zijn te worden', zegt hij met een ernstig gezicht. Daarom legde hij zichzelf een streng regime op en deed alle projecten twee keer, om er eveneens een opdracht van te maken die ook voor industrieel ontwerpen geschikt moest zijn.

In zijn vrije tijd las hij boeken over marketing, materialen en design in de wetenschap dat die in Eindhoven ook tot de lesstof zouden hebben behoord. 'Ik heb daar een sieradentic

opgedaan', vertelt hij opgewekt, terwijl hij speelt met het forse parelsnoer voorzien van diamanten slotje om zijn hals. 'Op de Rietveld heb ik later lesgegeven op de sieradenafdeling. Voor de gelegenheid had ik me kaalgeschoren, een strak rose hemdje aangetrokken en een gouden ketting omgehangen.' Hij schaterert. 'Ik zag eruit als een New York *pimp*.'

.....haiku's

Een designer was een wereldverbeteraar van de allerhoogste orde, zo zag Wanders dat vroeger. 'Een held, een supermens. Rechtdoorzee, keiharde keuzes makend, met veel kennis, precies wetend hoe je de wereld beter kunt maken door goed ontwerp. Ik deed mee aan designprijsvragen en mijn eerste werk lag al voorzichtig in galerieën. Agressief en enthousiast was ik in die tijd.' Inderdaad, niemand kan Wanders ervan betichten dat hij ongemotiveerd was. Tijdens de dagopleiding in Maastricht volgde hij 's avonds en in het weekend industrieel ontwerp aan de academie van Hasselt. Daar leerde hij *rendering* en vergrootte zijn materiaal- en techniekennis. Als derdejaarsstudent participeerde hij aan de reizende jubileumtentoonstelling van de Vereniging van Edelsmeden en Sieradenontwerpers (VES). Zijn voor de expositie geselecteerde werk oogstte bij zijn overgangsbeoordeling complimenten en hoge cijfers. 'Ik vond dat sieraden, net als sommige gebruiksproducten, een identificatie geven. Maar ze hoeven geen functie te hebben. Een docent dacht daar anders over. Na de beoordeling nam hij mij apart en zei over mijn ontwerp: "Hartstikke goed Marcel. Je had er alleen een radiootje moeten inbouwen, dan was het nog leuker geweest." Ik ben subiet van school gegaan.'

Weer probeerde hij het in Arnhem, waar hij ditmaal wel werd aangenomen en zijn opleiding afrondde. Wanders ziet zijn omzwervingen in opleidingsland niet als iets negatiefs. Hij beschouwt het als een zegen dat hij de gelegenheid heeft gekregen veel studenten en docenten te leren kennen met hun diverse visies en invalshoeken. 'Het eerste jaar dat ik in Arnhem werkte, was ik zo ongelooflijk verbaasd', zegt hij, nog steeds met verwonderde blik. 'Mijn medeleerlingen vonden mij een nul, misschien omdat ik van de academie in Maastricht kwam? Toch heb ik er veel geleerd. Ik kan me herinneren dat mijn begeleidend docent daar ooit zei: "Dat zit goed in elkaar, Marcel. Maarre... eh... het is zo lelijk." Ik keek hem aan met een blik van: hoezo, gaan we het hebben over mooi en lelijk dan? Daar gaat het toch niet over? Dat hij absoluut gelijk had, drong pas een maand later door. Ik had nog nooit bedacht dat goede ontwerpen tegelijker-

tijd intelligent en mooi konden zijn. Een nuttig inzicht waar ik nog steeds veel aan heb.' Zelfonderzoek bleef Wanders plegen. Zoals het maken van, zoals hij het noemt, 'haiku's' op het gebied van ontwerp. 'Een gedicht dat ik visueel maakte. Dan verschoof ik op een grote, grijze deken negen maanden lang voorwerpen totdat ik doorhad wat de relatie van die dingen ten opzichte van elkaar was. De conclusie? Poëzie en schoonheid gaan over de zinvolle, zinnelijke of zinloze relatie tussen dingen. Die dingen staan naast elkaar en het rijmt of het rijmt niet. Samen is het iets of samen is het nog niets. Op een gegeven moment weet je wat wel en niet bij elkaar past.'

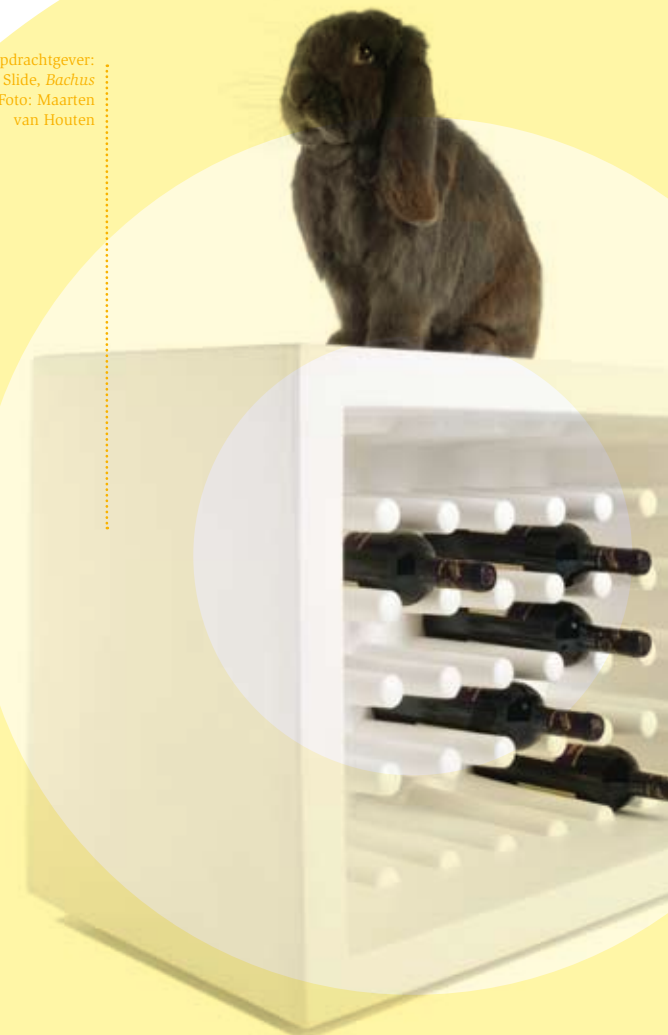
.....jezus

Na zijn afstuderen in 1988 en verhuizing naar Rotterdam vervulde Wanders verschillende opdrachten voor onder meer PTT, Ministerie van VROM en KLM. 'Ik wilde snel vooruit, stevig industrieel ontwerpen met een clubje mensen om me heen, om te beginnen bij een bureau.' Een project voor de KLM was in competitie met Neonis, Borek Sipek en Landmark, dat uitmondde in de vraag zich bij Landmark te voegen in de Watertoren in Rotterdam. Hij bleef er tweeënhalf jaar en deed er veel praktijkkennis op. Zijn toekomstige bureaupartner Joost Alferink ontmoette hij via het bureau Neonis in het vliegtuig en in 1993 was de oprichting van WAACS - samen ook met Dienand Christe en Joost van Alphen - een feit.

Na weer tweeënhalf jaar vertrok Wanders naar Amsterdam en begon zijn eigen studio, aanvankelijk *Wanders Wonders* geheten. Een van de redenen voor zijn *move* noordwaarts was dat zijn toenmalige vriendin, met wie hij sinds zijn zeventiende jaar samen was, ernstig ziek werd in de tijd dat hij bij Landmark werkte. Haar definitieve herstel, vijf jaar later, betekende ook een nieuwe start voor Wanders. 'Ik kapte met WAACS waar ik op bepaalde dingen botste en begon in Amsterdam mijn eigen studio aan de Van Diemenstraat. Door de ziekte van mijn vriendin deed ik veel onderzoek naar alternatieve geneeswijzen, was zo zoetjesaan een heuse therapeut zelfbewustzijn en communicatie geworden na het volgen van NLP (*neuro linguistic programming*)- en NAC (*neuro associative conditioning*)-cursussen. Dat hielp me een andere visie te ontwikkelen, waardoor na het schrijven van een boek, *Wanders Wonders, designer of the new age*, mijn missie werd hernieuwd. En mijn werk ook veranderde. Eerst wilde ik de beste ontwerper zijn. Daarna wilde ik de beste ontwerper zijn die ik kan zijn.'

Een effectieve pauze volgt. 'Ik was binnen. Nadien was ik geconcentreerd op mijn eigen inhoud. Daarvoor was ik bezig met wat de

Opdrachtgever:
Slide, *Bachus*
Foto: Maarten
van Houten

Milaan 2007,
Personal Editions
Bella Bettina
foto: Marcel
Wanders Studio.

Moooi, Egg Vase
Foto: Maarten
van Houten

Moool, *Sponge Vase*
Foto: Maarten van Houten

..... wereld aan het doen was en wat ik daarin moest doen. Als je eenmaal je missie hebt: dit is wat ik moet doen, ontstaat een andere inhoud. Toen ik 33 jaar was, kwam ik tot dat inzicht.' Lachend: 'Symbolisch, ja, maar ik ben ook rooms-katholiek. 33 is een religieuze belangrijke leeftijd. Jezus kwam naar buiten met zijn getuigenissen op zijn 33ste en werd daar uiteindelijk om vermoord.' Verdomd. In 1996, op zijn 33ste, brak Wanders internationaal door, met zijn via Droog Design uitgebrachte *Knotted Chair*. Dit "huwelijk" tussen high-tech en innovatief industrieel design en ambachtelijk macramé (materialen: aramide, carbon en epoxyhars) werd in 1997 door het publiek bekroond op

de Designprijs Rotterdam en aangekocht door onder meer het MoMA. Later werd op het thema doorgewerkt met *Crochet Chair*, een uit gehaakte lapjes bestaande stoel. Wanders was een van de eerste ontwerpers die zich aansloot bij Droog Design, met zijn reeds in 1988 ontworpen *Set Up Shades*. 'Droog Design vroeg mij niet toen ik bij WAACS was, omdat wij redelijk *corporate* waren', vertelt hij. 'Maar dat ik aan de vrije kant aan het morrelen was, zinde de andere leden van WAACS ook niet echt.' De in 1993 opgerichte stichting van vormgevingscriticus Renny Ramakers en ontwerper Gijs Bakker begon als een collectief ontwerpers dat op de Salone di Mobile verraste met

een spontaan, ironisch, origineel tegengeluid voor het 'overdesignde' ontwerp van eind jaren tachtig. Droog Design werd al spoedig internationaal gezien als 'typisch Hollands'. Een typering die veel van de destijds bij het collectief aangesloten en ook in het buitenland doorgebroken ontwerpers als Richard Hutten, Tejo Remy, Jurgen Bey, Hella Jongerius en Marcel Wanders te beperkt vonden.

Niet zo corporate als WAACS, morrelen aan de vrije kant... Is Wanders te rebels voor een collectief, voor een samenwerkingsverband met andere ego's? 'Tegendraads?', stuift hij gespeeld verontwaardigd op. 'Tegen wiens draad in dan? Als je tegendraads bent, ben je tegen de wereld. Ik spin mijn eigen draad, ben mededraads, constructief in mijn eigen gebied. Toen het in 1996 internationaal interessant werd, wilde niemand mijn dingen produceren. Op Droog Design ben ik hartstikke trots: het was een revelatie en gaf zoveel meer jeu aan design, maar we hadden ermee het aura van halve debielen. De *Knotted Chair* was daarom maar zelf geproduceerd, waarna Cappellini hem wilde kopen.'

De ontmoeting met Casper Vissers, met wie Marcel Wanders Moool in 2000 oprichtte, kwam op het juiste moment. De samenwerking van Vissers als zakelijk leider en Wanders als creatief directeur groeide uit tot een succes dat zich uitstrekte van Breda - nog steeds het kloppend hart van het label - tot ver buiten de grenzen, en sinds enkele jaren geholpen door meubelproducent B&B Italia. Wanders: 'Vissers zei: "We moeten de markt ook voor andere mensen echt openen. Nederland staat in een virtueel design te roeren." Klopt, design was alleen op foto's en in bladen: wel in de harten en hoofden van mensen, niet in hun handen. Dat wilden wij veranderen. En dat is een beetje gelukt.'

Kostbare museumstukken worden afgewisseld met verkoopbare interieurartikelen: van de *Airborne Snotty Vase*, een enorme uitvergroting van een microscopisch stukje snot, de *Egg Vase* en *Sponge Vase* (in een condoom gepropte eieren en een spons, omhuld door porselein) en de samen met dochter Joy Faith Love geknutselde *One Minute Sculptures*, voorzien van een laag goud, tot aan zijn betaalbaarder werk dat verkrijgbaar is bij Moool en diverse andere designmerken. Wanders: 'Ontwerp is niet meer zoals vroeger louter functioneel. Het is een medium met een heel eigen cultuur. Virtueel of fysiek? Functioneel versus esthetisch? Daar gaat het niet om. Design moet áankomen.'

.....prinsen en prinsessen

De 3D-blik van Wanders. Zoals een fotograaf zijn onderwerp aftast door de zoeker, zo

Thor, Hotel on Rivington, New York
foto: Inga Powilleit
styling: Tatjana Quax

'Ik schaam me met grote regelmaat over mijn tijd, over wat wij met zijn allen als creatieven doen'

registreert Wanders zijn ontwerpen vanuit verschillende gezichtspunten. 'Ik zie elk ontwerp als een balletje waar je op verschillende manieren en vanuit verschillende standpunten naar kunt kijken. Hoe meer en hoe gevarieerder ik ergens naar kijk, hoe betere keuzes ik maak. Elk object heeft een andere context. Zo maak ik zowel uiterst functionele dingen als ontwerpen die bewust geen enkele andere functie hebben dan dat ze niet of anders functioneren. Een vaas waar geen bloem in past, ik noem maar wat.'

Wanders doelt op een van zijn ontwerpen? Met een scheef lachje: 'Ik heb vazen gemaakt waar iemand een bloem in zette en dat ik toen dacht: ben je helemaal gek geworden?' Naast Droog Design en Moool ontwerpt Wanders voor onder meer B&B Italia, Bisazza, Swarovski, Christofle, Puma, Mandarina Duck, Poliform, Moroso, Flos en Cappellini. 'Toen zo'n 150 jaar geleden de industrie werd gecreëerd, kon deze niet veel anders dan een blokje hout zagen of een stukje metaal gieten', vertelt de ontwerper. 'Ontwerpers en architecten moesten een vormgeving vinden die op de nog niet goed ontwikkelde industrie aansloot. Dus werden zij noodgedwongen formalistisch en minimalistisch. Prima voor toen, maar vandaag de dag kan de industrie zúlk waanzinnige dingen maken! We halen bij lange na er niet uit wat erin zit. Ik wil iets kunnen ontwerpen wat *human life elevates* en schaam me met grote regelmaat over wat wij nu met zijn allen doen, in vergelijking tot wat creatieven in vroeger eeuwen met veel beperktere middelen ontwierpen. Een slap aftreksel van wat wij nu maken. Neem oude, prachtig handgemaakte zoutvaatjes. Dat geeft toch een ander gevoel dan als je er nu een koopt, tenzij je naar een antiekzaak gaat. Hedendaagse ontwerpers houden zich niet bezig met wat mensen echt beweegt. Als we nu eens echt zouden dromen dat wij het waard zijn om te leven als prinsen en prinsessen? Vanuit die opvatting kun je dingen maken die ieders leven op dat niveau neerzetten.'

.....neobarok

Wanders wordt niet voor niets regelmatig een van de dragers van de neobarokke stroming in industrieel ontwerp genoemd. Hij heeft er geen bezwaar tegen. 'Design heeft de mogelijkheid dingen te maken die zoveel verder gaan dan wat we nu normaal vinden. Als mensen niet hoeven te accepteren dat het leven aan regels is gebonden, kunnen we daadwerkelijk ons leven buiten de betreden paden vormgeven.'

De door hem ontworpen hotels in Las Vegas en Miami, zijn interieurs voor restaurants in Rotterdam en New York, de extravagante Lute

Suites in Ouderkerk a/d Amstel en de Villa Moda store in Bahrain vormen het bewijs. Of het een dezer dagen te openen winkelcentrum in Miami, waarbij een normale *shopping mall* verbleekt. Dichter bij huis: de voormalige bibliotheek aan de Prinsengracht, plus het eraan verbonden pand op de Keizersgracht en de binnentuin daartussen. Deze worden omgetoverd in een vijfsterrenhotel, designbibliotheek en creatievenspot. Het gebouw zal door een enorme glazen vitrine van 12 bij 8 bij 20 meter ('De grootste van de wereld', aldus Wanders) worden doorsneden met daarin exposities van kunst- en designobjecten en fotografie. Ook krijgt het een publieke functie met een café en een galerie.

'Ik ben een generalist en absoluut geen perfectionist', zegt Wanders in een interview met Identity Matters van bijna vier jaar geleden. Hoe kan iemand die met zoveel dingen bezig is nu niet perfectionistisch zijn als hij wil dat alles goed wordt afgeleverd? 'Streven naar perfectionisme is volkomen ineffectief, waardoor je gaat zeuren om te komen tot een standaard die onhaalbaar is', zegt de ontwerper schouderend. 'Je slaat het leven uit de dingen. Nauwelijks wezenlijke dingen opblazen tot het formaat van wezenlijke. Nee, de essentialia moet je onderscheiden. Mijn werk is heel gedetailleerd en precies. Maar wanneer een hoekje zó is, hoeft het niet te zijn dat het fout is, en als het iets scherper is dat het dan goed is. Een eikenboom is een eikenboom; pas als de genetische formule afwijkt, wordt het iets anders. Maar als het DNA klopt, komt er een

goede boom uit, ook al lijkt hij niet exact op welke andere eikenboom ook. En dan mag-ie best een tak meer of minder hebben. Dingen hebben leven nodig, dus moet je er met flair naar kijken. En vervolgens ernaar streven het zo goed mogelijk te doen. Dat is genoeg. Ik hoef niet iets te doen waar ik zelf niet in geloof.'

Milaan 2007, Personal Editions
foto: Marcel Wanders Studio.